

Valgmodul - Autisme

Dag 1

Dagens program

- Velkomst og præsentation
- Indflyvning: Hvad ved jeg om autisme
- Autismen - Hvad og hvorfor?
- Karakteristiske og adfærdsmæssige træk ved autisme.
- Fremhævede perspektiver ved autisme
 - Case og gruppedrøftelser undervejs
- Pauser og frokost undervejs

Hvad ved I om autisme?

- ▶ Fordomme
- ▶ Historier
- ▶ Hørt om
- ▶ Erfaring
- ▶ Kendskab til
- ▶ Faglig viden
- ▶ Årsager til autisme

Autismeforeningen.dk:

Fordomme:

Fakta:

"Autisme er en psykisk sygdom"

Autisme er en gennemgribende neurologisk udviklingsforstyrrelse

"Mennesker med autisme har ikke empati"

Mennesker med autisme har generelt en længere forarbejdsningstid - også i forhold til at sætte sig i andres sted.

"Alle autister er savante"

Den autistiske hjerne er bedre til at specialisere sig, men kun få autistiske mennesker er savante.

"Aspergers Syndrom er autisme "light""

Autister med Asperger Syndrom har ofte nøjagtig de samme udfordringer, som andre autister.

"Autister er computer-nørder"

Det er de tit gode til, så det er der mange, der er.

"Autister er udviklingshæmmede"

Man skønner, at ca. 30 % af alle autister er udviklingshæmmede.

ICD 10 autismespektret (det "gamle" diagnosesystem)

- ▶ Autismespektret
- ▶ Betegnelsen gennemgribende neurologisk udviklingsforstyrrelse benyttes som et fælles begreb for tilstande, hvor udviklingen af basale sociale, kommunikative og kognitive færdigheder er afvigende.
- ▶ Autismespektret dækker diagnoserne:
 - ▶ Autisme - herunder infantil autisme
 - ▶ Aspergers syndrom
 - ▶ Atypisk autisme
- ▶ GUA og GUU

Autisme-diagnosen er ændret

- ▶ Diagnosekriterierne for autisme er ændret (januar 2022)
- ▶ Væk er underdiagnoser som infantil autisme og Asperger
- ▶ Individet placeres på et spektrum
- ▶ Nu har man ASF i daglig tale:
- ▶ *"Efter snart 30 år er autismediagnosen blevet ændret i WHO's diagnosemanual, så den afspejler den nyeste viden om udviklingsforstyrrelsen. Og selvom ændringerne på papiret kan se små ud, er det et udtryk for et markant skift i forståelsen af autisme.*
- ▶ *I dag har man således kun én autismedforstyrrelse – ASF – og den nye diagnose betyder, at man skal tage udgangspunkt i det enkelte menneske med de ressourcer og vanskeligheder, der optræder"* (fra artikel: Autismediagnosen er ændret, sl.dk.)

ICD 11 autismespektret

- ▶ Autismespektrumforstyrrelse med støttebehov
- ▶ Autismespektrumforstyrrelse med stort støttebehov
- ▶ Autismespektrumforstyrrelse med meget stort støttebehov

ICD 11

- ▶ Hvilke tanker får I umiddelbart ift. begreberne:
 - ▶ med støttebehov
 - ▶ med stort støttebehov
 - ▶ med meget stort støttebehov

HVAD er ASF?

- ▶ Autisme er en medfødt neurologisk udviklingsforstyrrelse, som påvirker opfattelsen af omgivelserne og måden, man interagerer med andre på.
- ▶ Autisme er en **anderledes** måde at sanse, forstå og navigere i verden på, som har stor betydning i sociale sammenhænge og i kommunikation med andre mennesker.
- ▶ Autisme betegnes som ”gennemgribende”, det betyder, at alt, hvad man siger, tænker og gør, er berørt af autismen.
- ▶ Ca. 1 % af befolkningen har diagnosen. 3% af drenge og 1% af piger bliver diagnosticeret med autisme.

Der gøres mere ud af komorbiditet

Det betyder at:

- ▶ Fra at man tidligere tænkte, at autismediagnosen forklarer alt, til at man kan have andre/flere psykiatriske diagnoser
- ▶ Man skal derfor gøre sig umage med at beskrive kernediagnosen og også diagnoserne ved siden af

"Kulturmødet"

Hvordan stiller man diagnosen?

Karakteristiske og adfærdsmæssige træk

Socialt samspil

kommunikation

Forestillingsevne

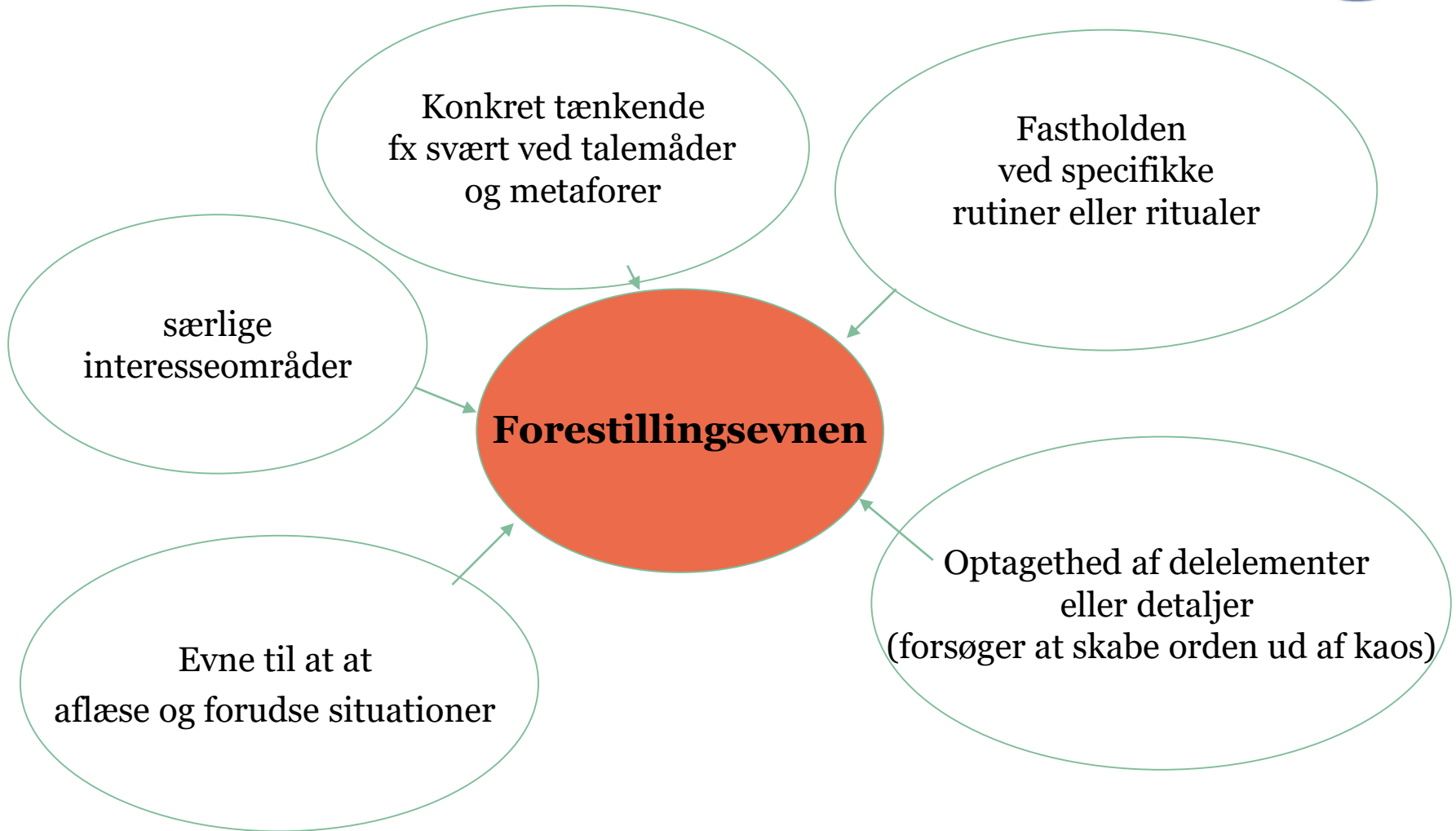
Anderledes
sensorisk
bearbejdning

Digt om autisme

Hvordan kan det komme til udtryk?

Hvordan kan det komme til udtryk?

Evnen til at lægge mærke til andres kropssprog og selv bruge kropssprog, tonefald, mimik m.m.

Evnen til tilpasning og regulering af egen adfærd og følelser i forhold til situationen herunder situationsfornemmelse

Monolog frem for dialog

Evnen til spontan delagtiggørelse i fx:
-Tanker
-Følelser
-Erfaringer
-Interesser

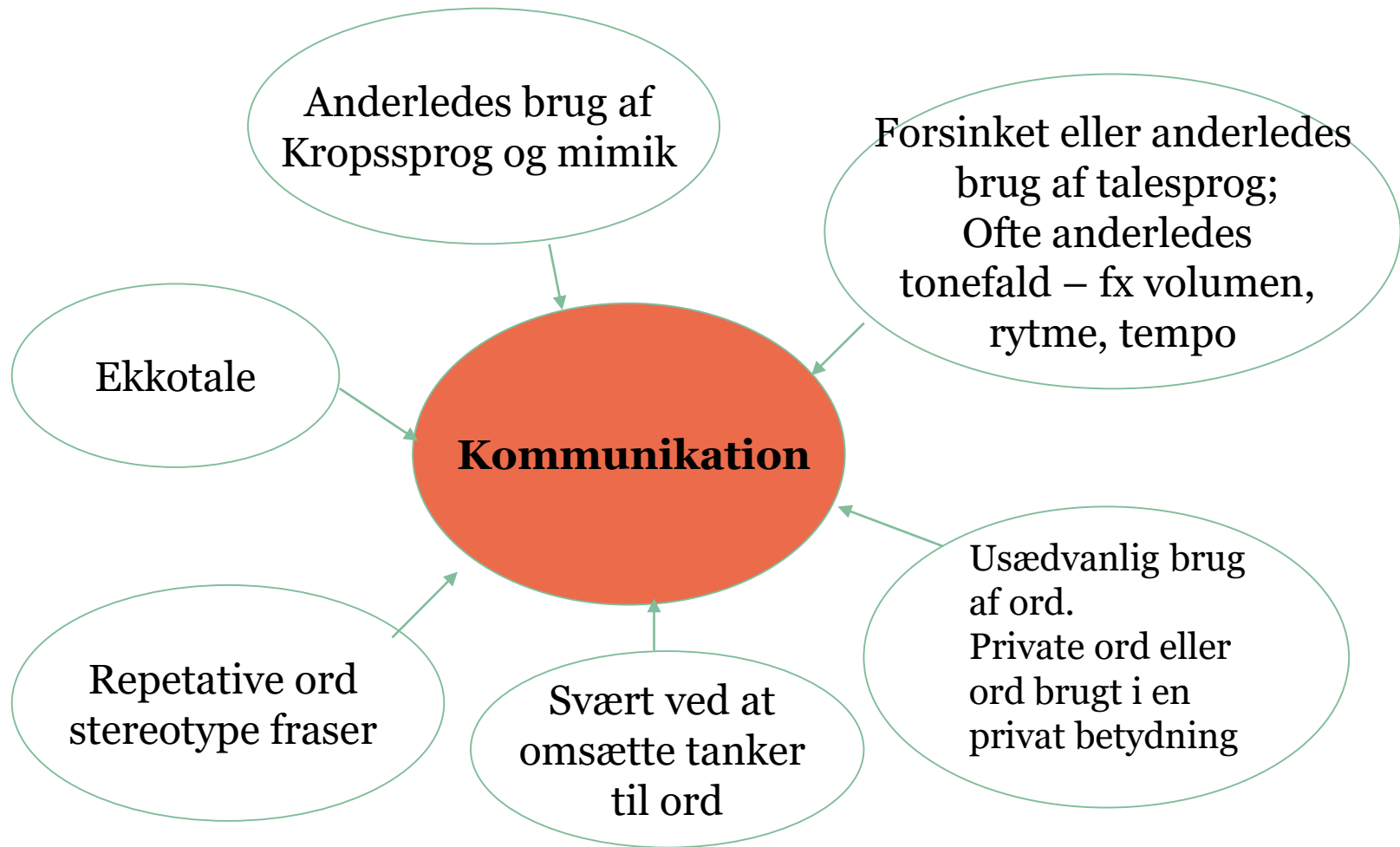
Kan virke egocentrisk

Evnen til spontant at bede om personlige informationer og indleve sig i andre.
Smalltalk

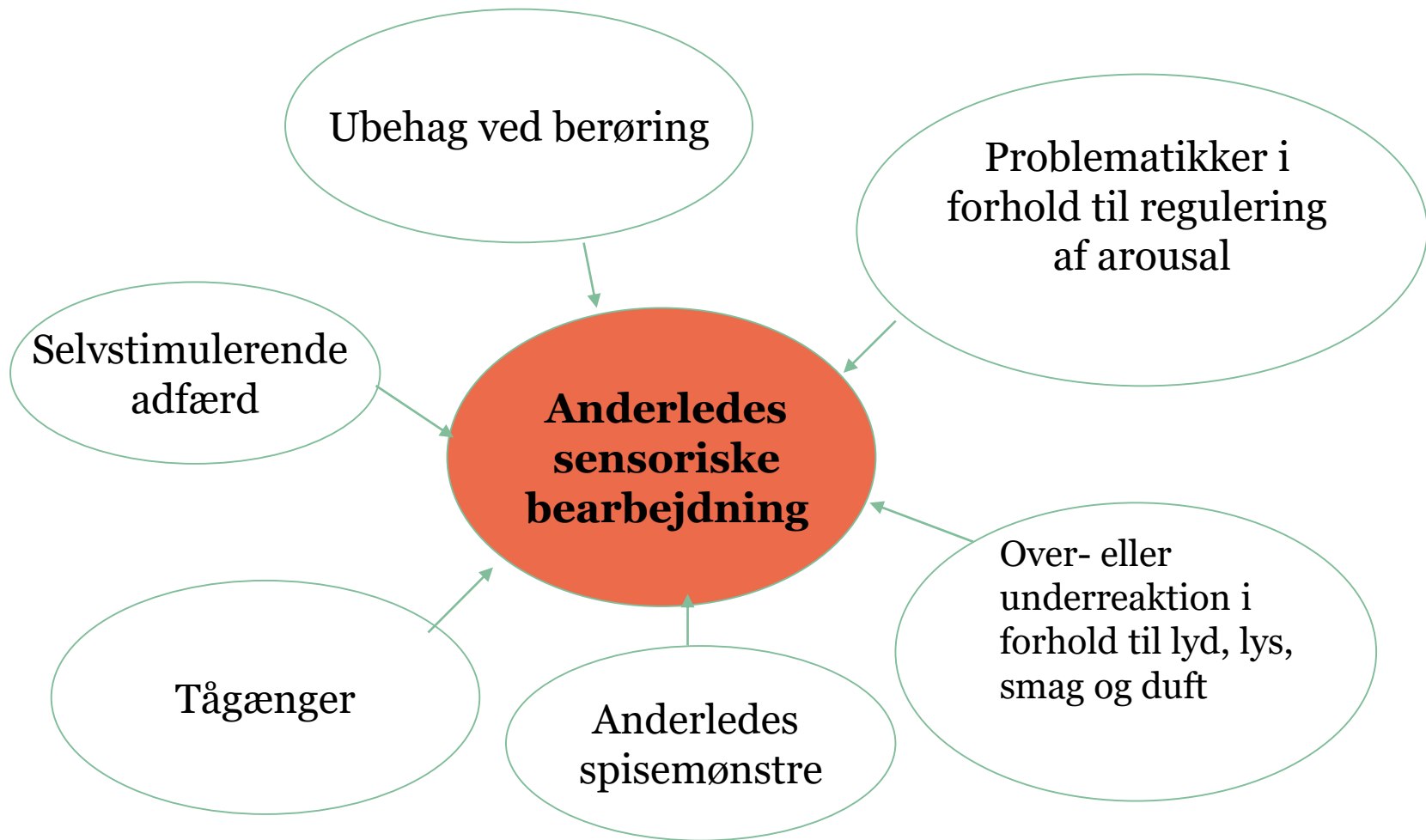
Social samspil

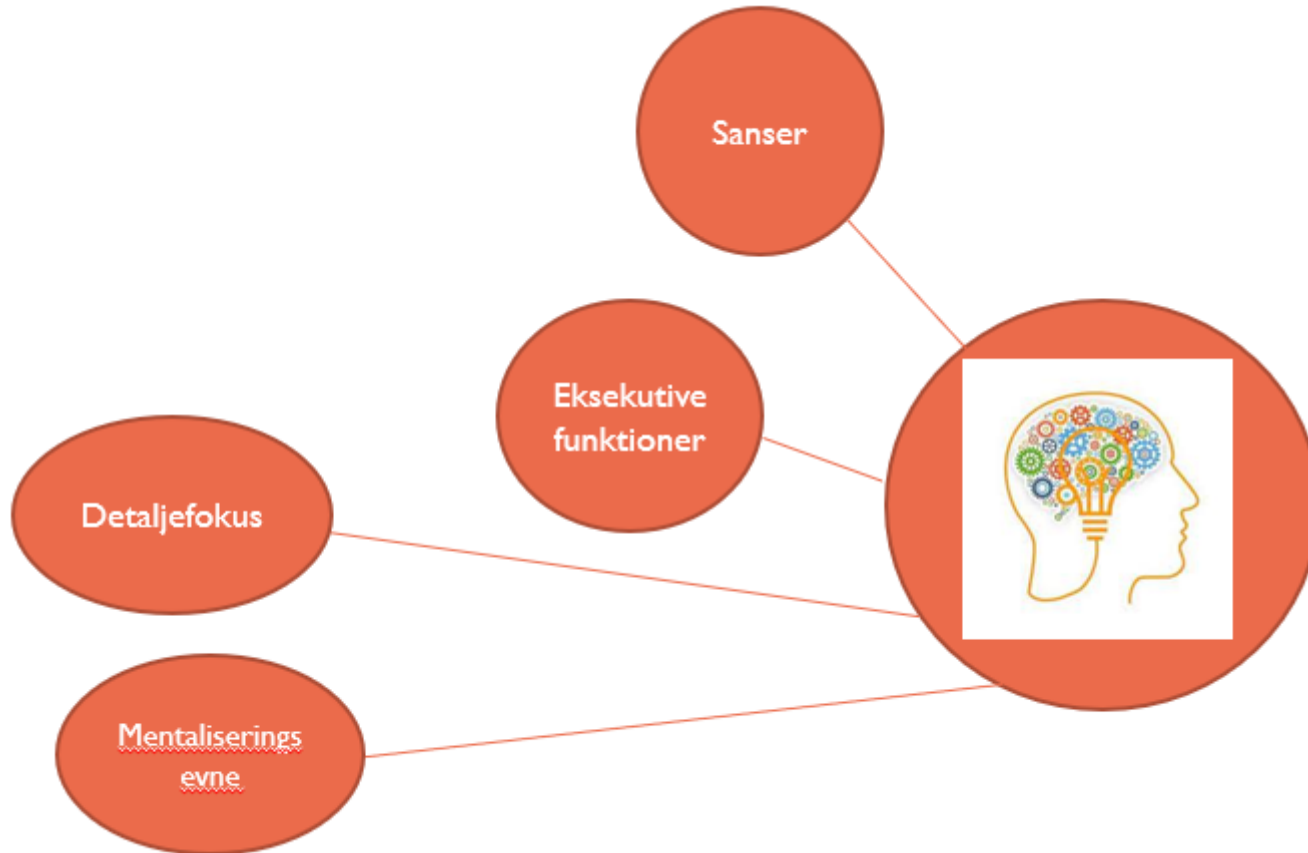
Hvordan kan det komme til udtryk?

Hvordan kan det komme til udtryk?

Fremhævede perspektiver ved autisme

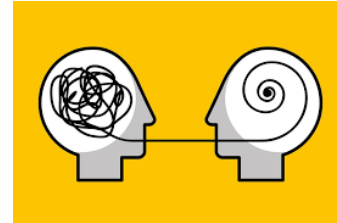
Gruppedrøftelse

- ▶ Læs casen "Weekend"
- ▶ Hvad kan være de bagvedliggende årsager til Peters adfærd?
- ▶ Hvad ville I gøre for at støtte Peter?

at forstå, hvad andre tænker

ToM : Grundlæggende evne til at forstå at andre mennesker har tanker, følelser, intentioner, der ligger til grund for deres handlinger

- ▶ Nedsat evne til **Mentalisering (ToM)**:
- ▶ Man forstår ikke, at andre oplever verden anderledes end en selv
- ▶ Man har vanskeligheder med at sammenligne sig selv med andre
- ▶ Udfordringer i at drage erfaringer

Spejlneuroner

Spejlneuroner betyder, at når en følelse kommer til udtryk i ansigtet og bliver set af en anden, vil vedkommende være i stand til at fornemme den samme følelse i sig selv, og give udtryk for det.

Film

Spejlneuroner

Spejlneuroner gør det muligt at være fælles om øjeblikket.

Mennesker med autisme har en anderledes forståelse af andres sociale signaler, intentioner og handlinger og kan være udfordret i forhold til sætte sig i andres sted:

- ▶ Samspillet kan bliver en diffus og ubehagelig oplevelse
- ▶ Verden kan opleves uforudsigelig
- ▶ Det kan være svært at indgå i sociale relationer

Central kohærens

Evnen til at skabe en sammenhængende forståelse ud fra dagligdagens mange detaljer, både visuelt og sprogligt – en slags kontekstflæsning

Svag central kohærens

Vanskeligheder med:

- At skelne mellem relevante og irrelevante informationer
- At integrere visuel og auditiv information
- At forstå sociale signaler ud fra andres handlinger, følelsesmæssige udtryk og sprog
- At danne scripts/skemaer

➡ Detaljefokusering

Detaljefokus

- ▶ Mennesker med vanskeligheder med central kohærens oplever verden gennem detaljer, og har svært ved at se sammenhænge.
- ▶ Verden kan ofte opleves infleksibelt.
- ▶ Mange hændelser vil ofte virke som uventede og helt umulige at forholde sig til.
- ▶ Man har derfor en større risiko for at blive stressede over selv ganske små afvigelser i hverdagen.

En god jul

En god juleaften med særlige behov

Juleaften er en tid med mange traditioner og faste ritualer. For børn, unge og voksne med autisme, ADHD eller andre særlige behov, kan det være ekstra godt at lave konkrete aftaler og visuelle planer for juleaften. Så ved man, hvad man kan forvente, og der er mest muligt overskud til at få en god juleaften. Hav gerne styr på fx:

Planen for dagen

Hvad skal der ske i løbet af dagen, og hvor mange detaljer er der behov for at kende?

- Hvornår kommer gæsterne/hvornår kører vi?
- Er der behov for aftaler om tidspkt./rækkefølge på de ting, der skal ske?
- Hvad er hhv. *skal* og *kan*?
- Hvornår tager jeg/vi hjem/ går i seng?

Pauser

- Husk planlagte pusterum – Jo mere presset man er, desto sværere er det at "mærke efter" og desto større risiko for nedsmeltning.
- Hvor må jeg holde pause?
- Er pausen alene eller sammen med andre?
- Hvad kan/må jeg lave i pausen?

Maden

- Hvornår er spisetid?
- Hvad består menuen af? Er der behov for andet end julemad?
- Hvor spiser jeg? Alene, ved bordet med de andre?
- Hvem sidder jeg sammen med?
- Hvornår må jeg gå fra bordet?
- Skal jeg hjælpe med at lave mad/tage ud/rydde op?

Risalamande / mandelgave

- Skal man spise risalamande / spise op for at få en gave?
- Hvor mange mandelgaver er der?
- Må man spise mandlen, før man fortæller, man har den?
- Særlige regler for hhv. børn/voksne?
- Må man tjekke risalamanden for mandlen uden at spise?

Juletræ

Hvornår danses om juletræ? Eftermiddag, efter middagen, før/efter risalamande?

- Skal alle deltage i at danse om juletræ?
- Skal alle deltage i at synge julesange?
- Hvor opholder jeg mig, hvis jeg ikke deltager?

Julegaver

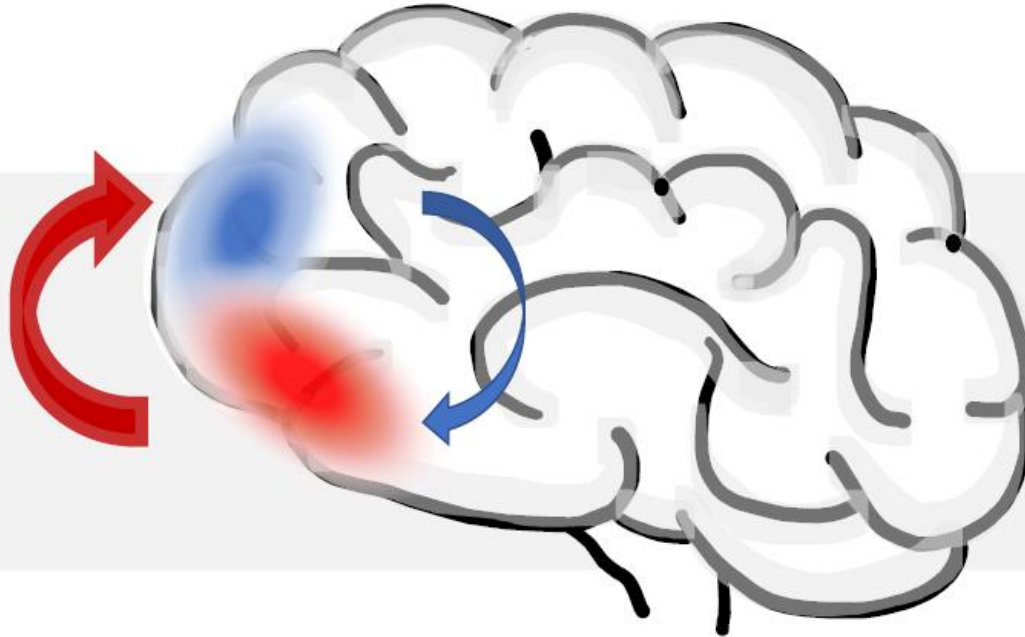
- Hvornår åbner vi julegaver?
- Får jeg fx en gave inden maden?
- Er gaverne en overraskelse, eller har jeg brug for at vide, hvad der er i gaverne?
- Pakker jeg op alene/ med andre?
- Kigger alle, mens jeg pakker op?
- Hvem uddeler gaverne?
- Vil jeg frabede mig at få gaver?
- Hvad skal vi efter julegaverne?

De eksekutive funktioner

Varme:

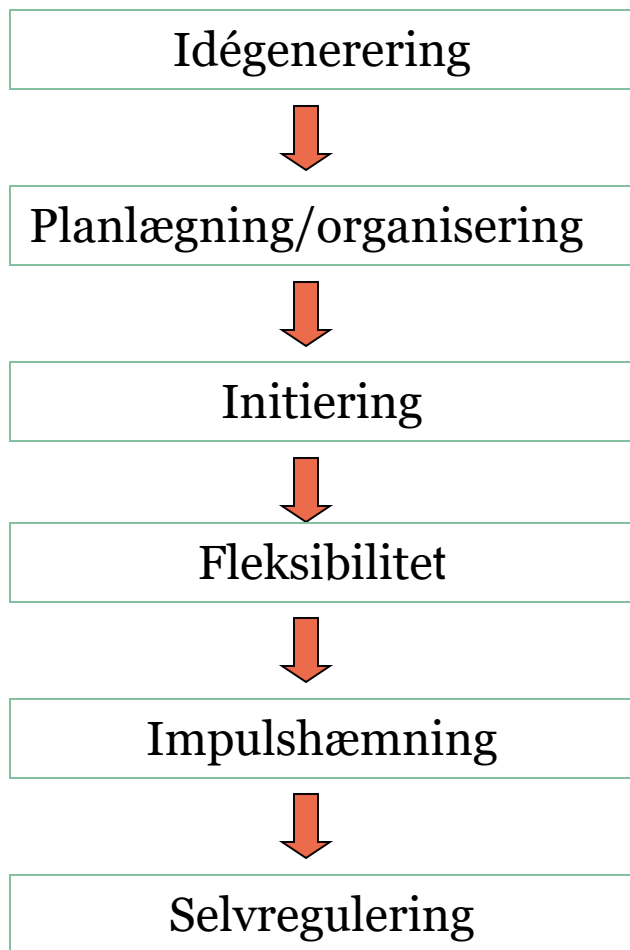
- Følelsesregulering
- Motivation
- Impulser/idéer
- Socialt ræsonnement

Kolde:

- Arb.huk.
- Planlægning
- Overblik
- Igangsætte
- Fleksibilitet
- Hæmme

Eksekutive (dys)funktioner

Det bliver svært:

- ▶ At huske en plan
- ▶ At overskue og planlægge en aktivitet
- ▶ At skifte strategi, når planen ikke virker

Og vi kan opleve:

- ▶ Rigiditet
- ▶ Impulsivitet
- ▶ Repetitiv adfærd

Hvor svært kan det lige være....

16/41

HVOR SVÆRT KAN DET LIGE VÆRE AT LAVE SIG EN MAD

95 Trin til Mad

1. Vælg en mad
2. Gå ind i køkkenet
3. Tjek om du har alle ingredienserne
4. Vask dine hænder
5. Tag dine sko af
6. Tag dine jakker af
7. Tag dine nøgler af
8. Tag dine støvler af
9. Tag dine sko af
10. Tag dine jakker af
11. Tag dine støvler af
12. Tag dine nøgler af
13. Tag dine jakker af
14. Tag dine støvler af
15. Tag dine nøgler af
16. Tag dine jakker af
17. Tag dine støvler af
18. Tag dine nøgler af
19. Tag dine jakker af
20. Tag dine støvler af
21. Tag dine nøgler af
22. Tag dine jakker af
23. Tag dine støvler af
24. Tag dine nøgler af
25. Tag dine jakker af
26. Tag dine støvler af
27. Tag dine nøgler af
28. Tag dine jakker af
29. Tag dine støvler af
30. Tag dine nøgler af
31. Tag dine jakker af
32. Tag dine støvler af
33. Tag dine nøgler af
34. Tag dine jakker af
35. Tag dine støvler af
36. Tag dine nøgler af
37. Tag dine jakker af
38. Tag dine støvler af
39. Tag dine nøgler af
40. Tag dine jakker af
41. Tag dine støvler af
42. Tag dine nøgler af
43. Tag dine jakker af
44. Tag dine støvler af
45. Tag dine nøgler af
46. Tag dine jakker af
47. Tag dine støvler af
48. Tag dine nøgler af
49. Tag dine jakker af
50. Tag dine støvler af
51. Tag dine nøgler af
52. Tag dine jakker af
53. Tag dine støvler af
54. Tag dine nøgler af
55. Tag dine jakker af
56. Tag dine støvler af
57. Tag dine nøgler af
58. Tag dine jakker af
59. Tag dine støvler af
60. Tag dine nøgler af
61. Tag dine jakker af
62. Tag dine støvler af
63. Tag dine nøgler af
64. Tag dine jakker af
65. Tag dine støvler af
66. Tag dine nøgler af
67. Tag dine jakker af
68. Tag dine støvler af
69. Tag dine nøgler af
70. Tag dine jakker af
71. Tag dine støvler af
72. Tag dine nøgler af
73. Tag dine jakker af
74. Tag dine støvler af
75. Tag dine nøgler af
76. Tag dine jakker af
77. Tag dine støvler af
78. Tag dine nøgler af
79. Tag dine jakker af
80. Tag dine støvler af
81. Tag dine nøgler af
82. Tag dine jakker af
83. Tag dine støvler af
84. Tag dine nøgler af
85. Tag dine jakker af
86. Tag dine støvler af
87. Tag dine nøgler af
88. Tag dine jakker af
89. Tag dine støvler af
90. Tag dine nøgler af
91. Tag dine jakker af
92. Tag dine støvler af
93. Tag dine nøgler af
94. Tag dine jakker af
95. Spis maden

MEGET SVÆRT HVIS MAN ER UDFORDRET PÅ DE EKSEKUTIVE FUNKTIONER

www.visskole.dk

Autisme og sanseintegration - udtryk

- ▶ Optagethed af bestemte sansepåvirkninger
- ▶ Hyposensitivitet
- ▶ Hypersensitivitet
- ▶ Svært ved overgange mellem aktiviteter, steder og mennesker
- ▶ Svært ved at orientere sig ift. aktiviteter, samvær og rum
- ▶ Forsinket, forstærkede eller ingen reaktion ved sanseindtryk, sult, smerte, mæthed, kulde, lyde, smage, varme etc.
- ▶ Let afledelig
- ▶ Uforudsigelige emotionelle udbrud

Hvordan føles det?

What it
looks like

What it
feels like

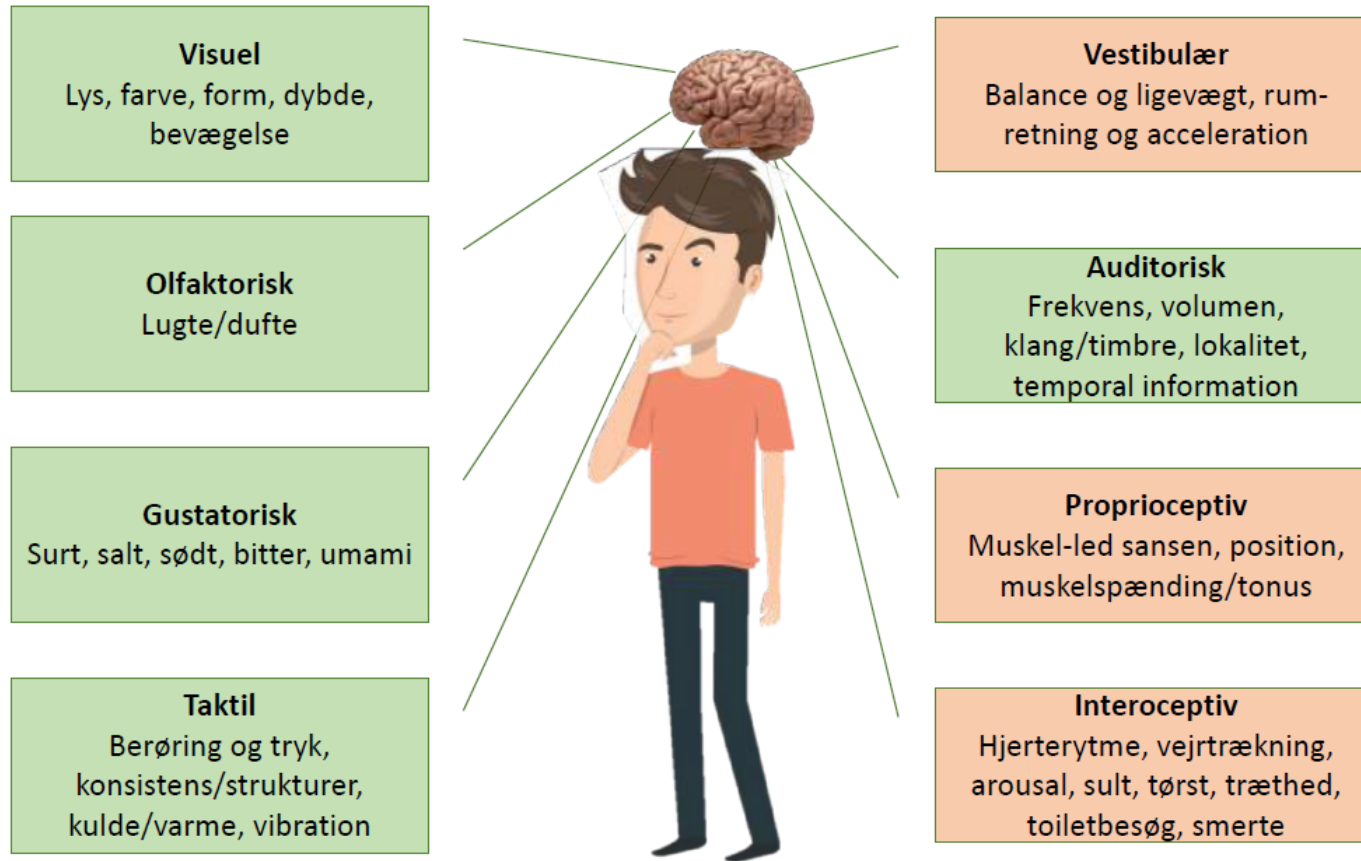

Gruppedrøftelse

- ▶ Læs casen "Spisning"
- ▶ Hvad kan være de bagvedliggende årsager til Peters adfærd?
- ▶ Hvad ville I gøre for at støtte Peter?

Sanserne

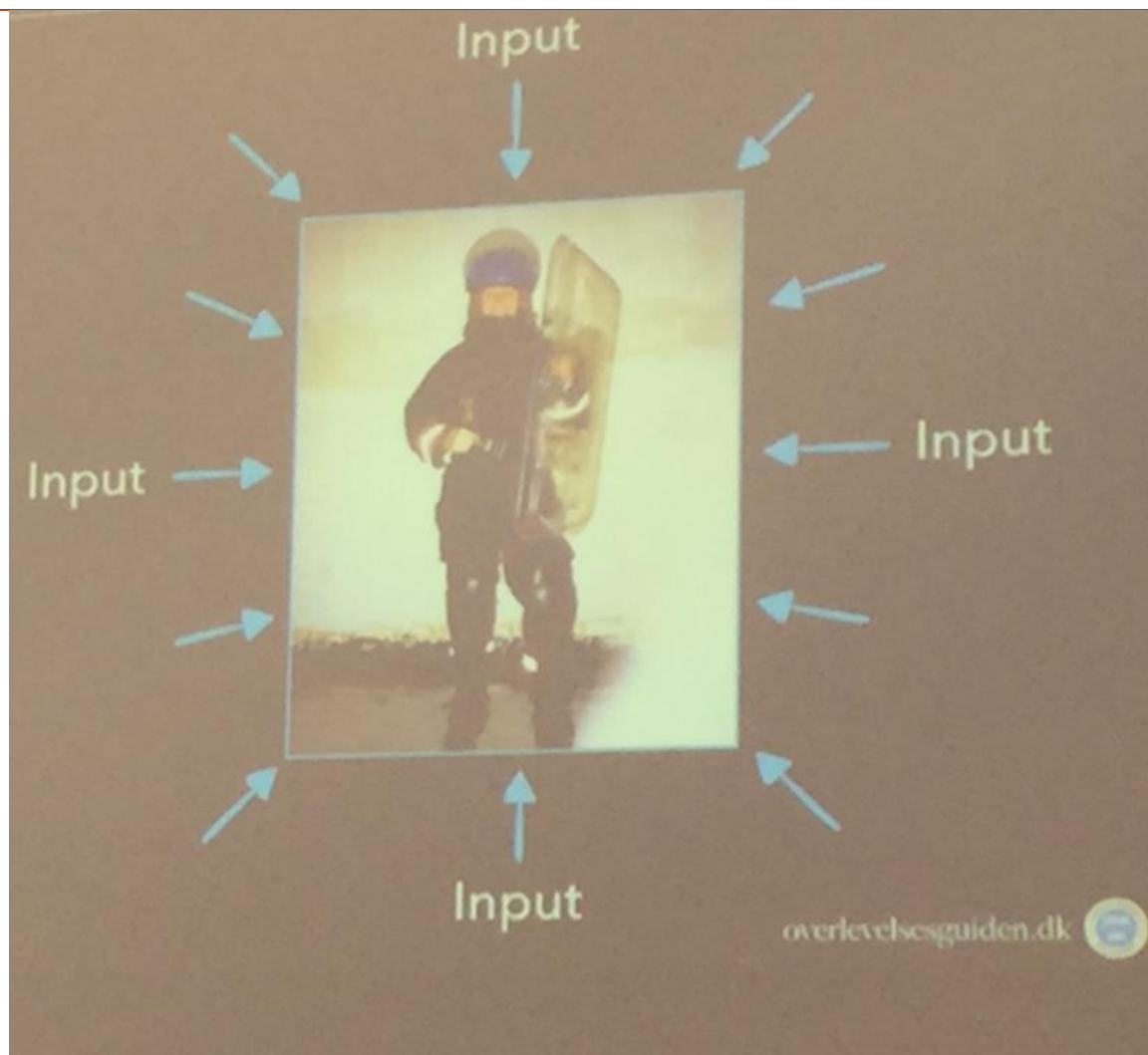

Aarhuskonferencen, oktober 2019, Line Gebauer, Psykolog, Langagerskolen, Lektor, ph.d., Aarhus Universitet

Når hjernen overvældes

- ▶ For hurtig
- ▶ For tæt på
- ▶ For uventet
- ▶ For nyt
- ▶ For højt
- ▶ For u-konkret
- ▶ For lyst
- ▶ For stramt
- ▶ For stærkt
- ▶ For varmt

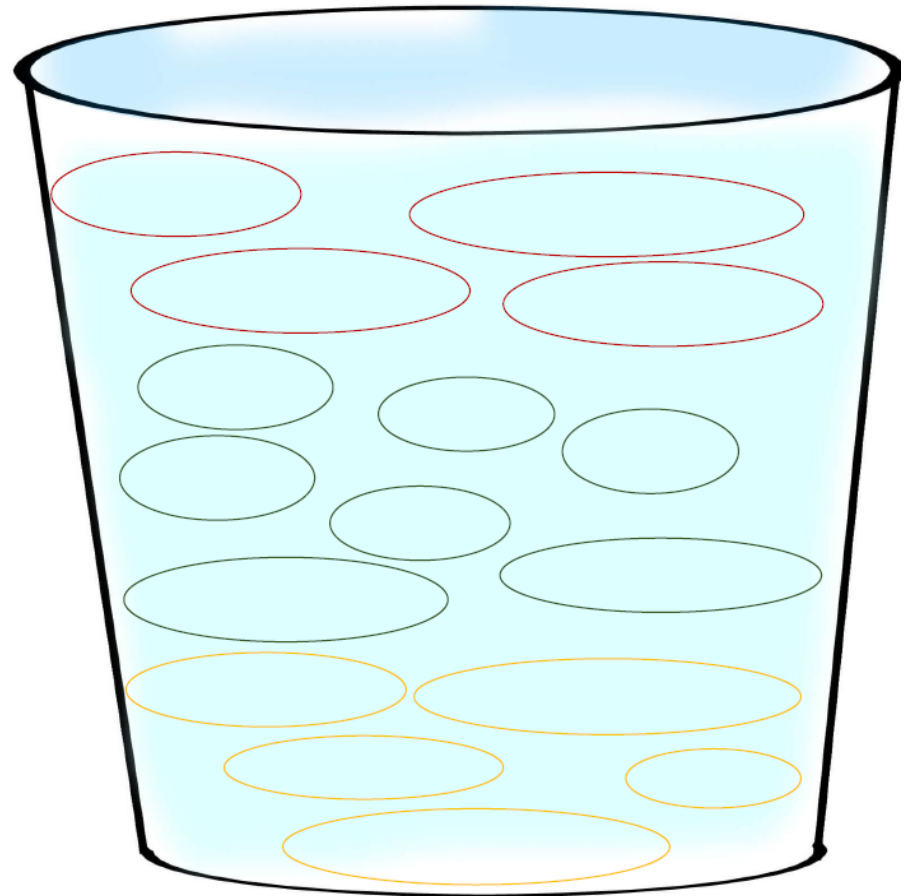
Stress bobler

Stressniveau

Situationsbestemte stressfaktorer
(SJÆLDNERE END DAGLIGE)

Situationsbestemte stressfaktorer
(DAGLIGE)

Grundlæggende stressfaktorer
(KONSTANTE)

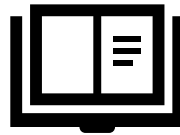
Autisme og øget stress-sårbarhed – hyppige stressorer

Kommunikation/
misforståelser

Socialt samspil

Ændringer/nyt

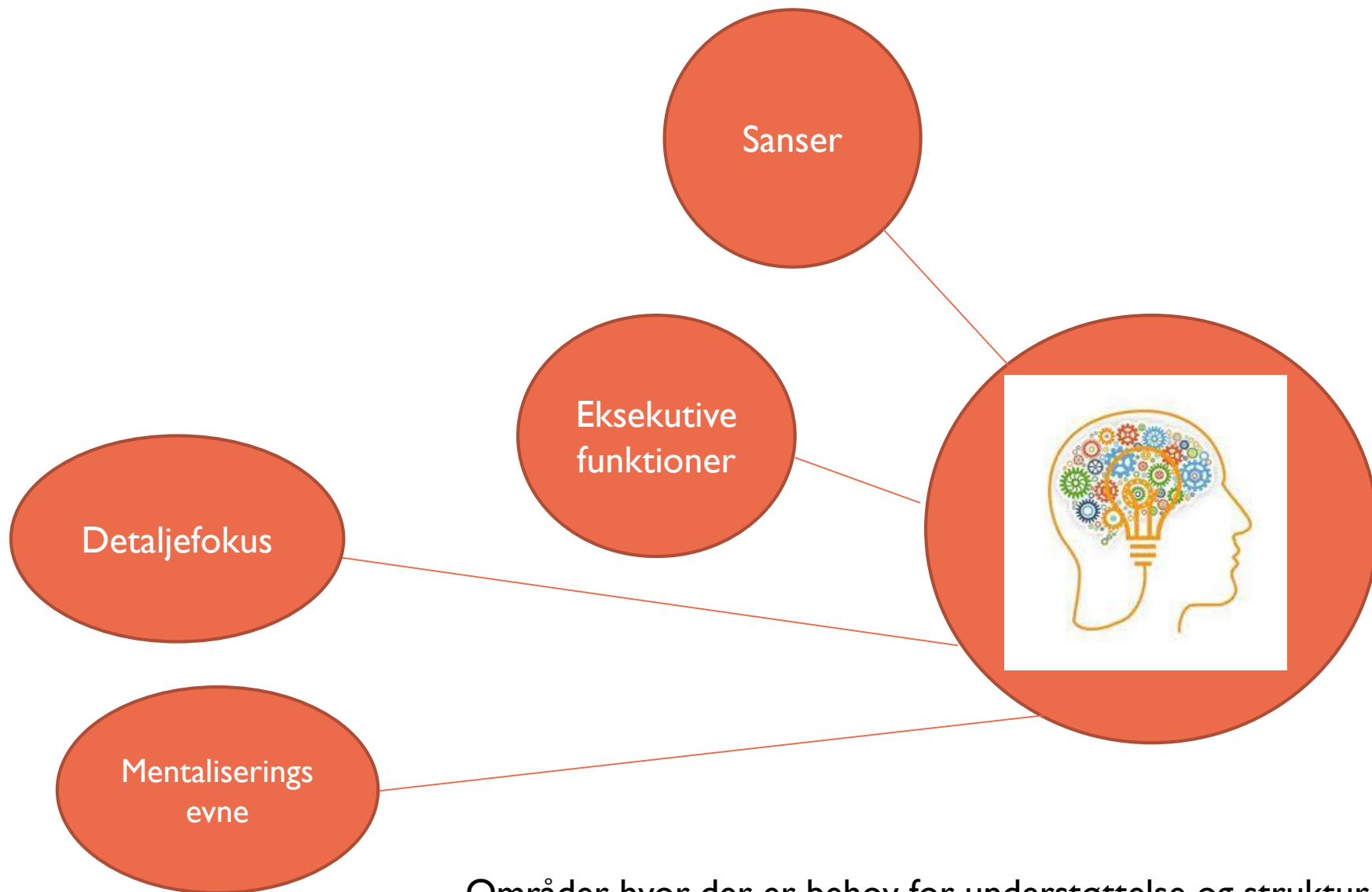

Overload/
info/sanser

Krav som
virker
uoverskuelige

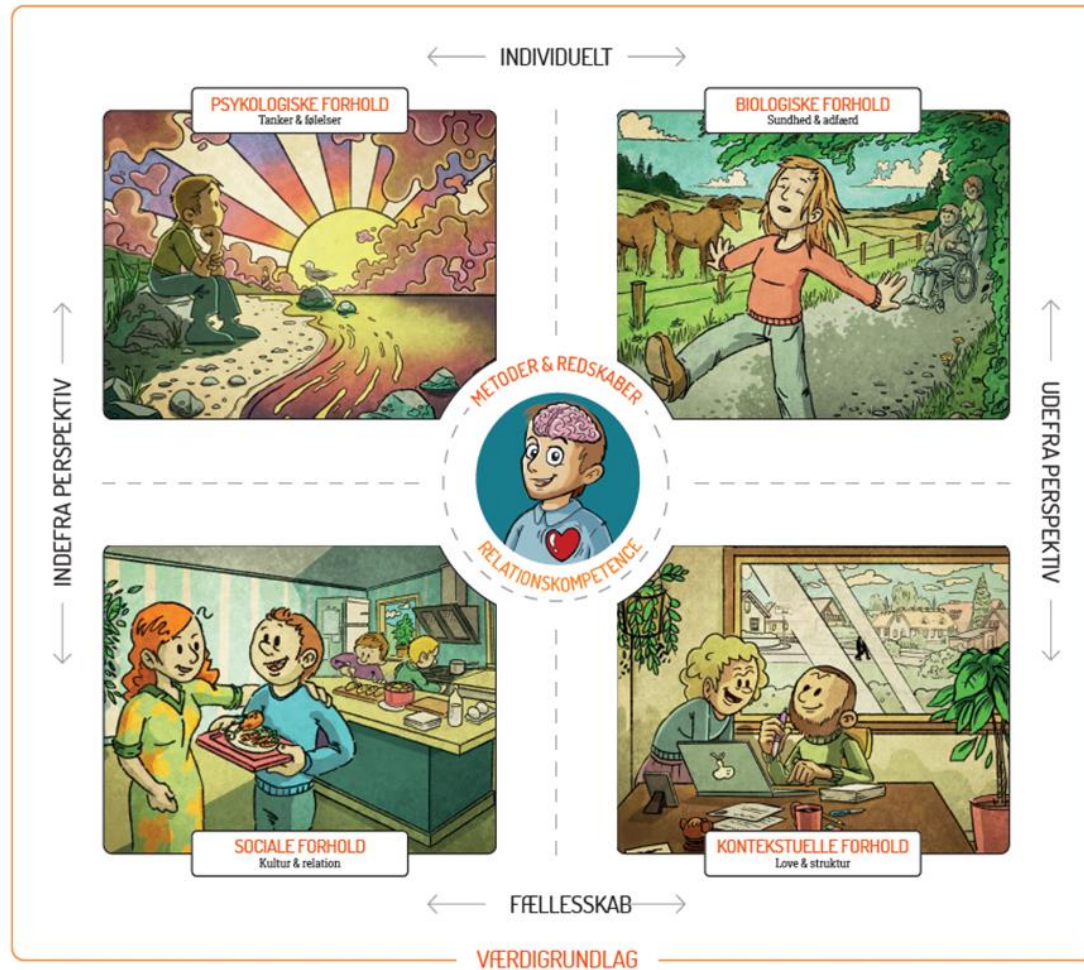

Områder hvor der er behov for understøttelse og struktur

Autisme i IRIS modellen

Dagen i morgen

TAK FOR I DAG!

